

risicobepaling

Onze maatschappij streeft ernaar de gezondheid van de mens te vrijwaren van risico's die het gevolg zijn van het consumeren van voedsel. Maar wat is een risico?

De vraag is eenvoudig maar het antwoord is uitermate complex en niet zelden arbitrair.

Op basis van gedegen wetenschappelijk advies bepaalt de politiek welke risico's rondom voedselveiligheid wel of niet worden aanvaard. Normen en wetgeving worden hierop gebaseerd; heldere richtlijnen zijn nodig opdat management en controle effectief zijn.

Binnen de Europese Commissie in Brussel is de Ier David Byrne als commissaris verantwoordelijk voor Gezondheid en Consumentenbescherming. Hij wordt ambtelijk ondersteund door het Directoraat-Generaal 'Gezondheid en Consumentenbescherming'. Dit DG wil het hoge beschermingsniveau van de gezondheid, veiligheid en economische belangen van de consument in de EU veilig stellen, alsook dat van de volksgezondheid op EU-niveau. Speerpunt inzake gezondheid van de consument en voedselveiligheid is het voorstellen en handhaven van wetgeving rond veterinaire zaken, veevoerders en fytosanitaire zaken. Daarnaast draagt dit DG ertoe bij dat de Europese wetenschappelijke comités op het vlak van volksgezondheid hun werk kunnen doen. Daarnaast is het verantwoordelijk voor inspecties binnen en buiten de EU om zeker te zijn dat in de voedselketen de regels inzake hygiëne en voedselveiligheid worden gerespecteerd. Ten slotte draagt het bij aan een betere veiligheid van producten en diensten binnen de EU.

'Voor de Europese Commissie en voor de burgers van de Europese Unie is voedselveiligheid een topprioriteit geworden. Hun geloof in voeding is ondermijnd door een reeks van crises zoals BSE, dioxine en rioolslib. Deze zaken hebben het imago van de EU bijzonder beschadigd.'

David Byrne, het Ierse lid van de Europese Commissie en verantwoordelijk voor Gezondheid en Consumentenbescherming, is echter niet van plan om bij de pakken neer te zitten. Hij heeft het tij mee. 'Ik ben ervan overtuigd dat de EU momenteel veel beter is toegerust om voedselveiligheid alle aandacht te geven die zij verdient. Allereerst is de situatie met betrekking tot wetgeving op dit vlak aanzienlijk veranderd door de ratificatie van het Verdrag van Amsterdam. Het heeft de kracht van de EU op het vlak van volksgezondheid aanzienlijk vergroot. Alle nieuwe voorstellen op dit terrein vallen binnen de afspraken rond volksgezondheid en niet meer binnen het terrein van de landbouw', legt hij uit.

Uitgewerkt in Witboek

Byrne benadrukt dat er geen winnaars zijn in het proces, waarbij crises rond voedselveiligheid elkaar lijken op te volgen. 'Boeren en voedingsmiddelenindustrie hebben een zware prijs betaald voor deze crises. Ik sta achter de stelling dat in veel opzichten voedingsmiddelen nog nooit zo veilig zijn geweest. Maar de wensen en verwachtingen van de consument zijn ook nog nooit zo hoog geweest. We moeten er gezamenlijk voor zorgen dat we aan deze vragen en verwachtingen tegemoet komen.' De commissaris is inmiddels tot opperchef van het voedselveiligheidsbeleid in de EU benoemd. Hij neemt de controle over van commissaris Liikanen (technologie en industrie) met betrekking tot 'novel foods', vervoer en zaden.

Voedselveiligheid topprioriteit EU

'KWALITEITSSYSTEMEN KOMEN NOG TEKORT'

Hierbij spelen biotechnologie en ggo's een belangrijke rol. Ook neemt hij in dit kader een aantal verantwoordelijkheden over van de Oostenrijkse landbouwcommissaris Fischler. Blijkens het witboek over voedselveiligheid wil de Europese Commissie in de komende vier jaar de voedselveiligheid in de EU met meer dan tachtig extra maatregelen aanmerkelijk verbeteren. Naast de boer en de levensmiddelenindustrie wordt onder meer ook de veevoederindustrie onder een samenhangend veiligheidsregime gebracht. Daarnaast komt er vanaf 2002 een Europese Voedselveiligheids Autoriteit (EVA) die signalerende en raadgevende bevoegdheid krijgt voor een Europese politiek van voedselveiligheid van 'boerderij tot eettafel'. Byrne: 'Ik ga hier uit van een onafhankelijke samenwerking van topwetenschappers die met adviezen komt naar de Europese Commissie.'

Grondige aanpassing

Het Witboek stelt voor de wetgeving rond voedselveiligheid grondig aan te passen. Byrne: 'De crises inzake BSE en dioxine hebben aangetoond dat er in de huidige kwaliteitssystemen nog grote tekortkomingen voorkomen inzake normstelling, controle en coördinerende bevoegdheden van Brussel.' En dat moet worden opgelost met de aangekondigde reeks maatregelen. De leidraad hierbij is risicobeheersing op basis van objectieve wetenschappelijke gegevens en bij het ontbreken van die gegevens de hantering van het voorzorgsprincipe. Byrne: 'Over de definitie en toepassing van het voorzorgsprincipe stuur ik binnenkort een mededeling naar de Raad van Ministers.' De Commissie maakt overigens een duidelijke scheiding tussen risicoanalyse (uit te voeren door de onafhankelijke EVA) en het risicomangement (wetgeving en controle), waarvoor de Europese Commissie verantwoordelijk blijft.

Byrne: 'Vanwege het Europese Verdrag kan de EVA niet meer bevoegdheden krijgen. Dat zou ook in strijd zijn met de wetgevende bevoegdheid van de Europese Raad en het Europees Parlement.'

Verdere ontwikkeling

De uitvoering van de controle en het crisismanagement blijven in handen van het bevoegd gezag in de lidstaten en worden gecoördineerd door de Europese Commissie. De Commissie wil wel duidelijk meer wettelijke bevoegdheden voor crisissituaties. Het Food and Veterinary Office van de Europese Commissie, dat gehuisvest is in de Ierse hoofdstad Dublin, controleert of de Europese wetgeving goed wordt ingevoerd in de lidstaten en of de lidstaten zelf de levensmiddelencontrole goed uitvoeren. Byrne vindt dat deze dienst moet blijven gehandhaafd en dat die de Commissie meer gaat adviseren bij de coördinatie van de controle van levensmiddelen in de EU. 'We gaan de activiteiten van de FVO verder ontwikkelen. Daarnaast willen we het Europese Rapid Alert System verder uitwerken. Wanneer er in het ene EU-land een voorval plaatsheeft met betrekking tot voedselveiligheid moet dat in de andere lidstaten snel bekend zijn. En we moeten de werking van dit signaleringssysteem in het kader van voedselveiligheid uitbreiden naar de gehele keten van veevoerders en voedingsmiddelen. Daardoor ontstaat er een situatie waarbij verontreinigde voedingsmiddelen en veevoerders snel kunnen worden geïdentificeerd en opgespoord en efficiënt worden teruggehaald', meent de Europese commissaris. Dit samenhangende pakket van maatregelen zal er volgens hem toe leiden dat de Europese land- en tuinbouw en voedingsmiddelenindustrie in dit nieuwe millennium goed kunnen gedijen.

De directie Gezondheidsbeleid van het ministerie van VWS bestrijkt het gehele terrein van de overheidszorg voor de gezondheid. De directie richt zich op de bescherming van burgers tegen gezondheidsrisico's, op de bescherming van hun belangen als patiënt en consument en op de bevordering van de algemene gezondheidstoestand. Binnen de directie Gezondheidsbeleid is de afdeling Voeding en Veterinair Beleid actief. Deze afdeling werkt aan het juridisch kader om de veiligheid van het voedsel te verzekeren en om de consumenten volledig te informeren over alle aspecten van levensmiddelen. De afdeling probeert het algemene bewustzijn te vergroten van de voordelen van gezondere eetgewoonten. Daarnaast onderkent de afdeling de betekenis van diergezondheid voor de veiligheid van de voeding en behartigt zij namens het ministerie van VWS veterinaire beleidskwesties.

VWS

'Er is in de EU behoefte aan één centrale kennisautoriteit met betrekking tot voedselveiligheid. Deze Europese Voedselveiligheids Autoriteit, EVA, moet alle risico's op dit Europese vlak in beeld brengen en analyseren.'

Drs. Arie Ottevanger, van origine dierenarts en senior beleidsmedewerker van de afdeling Voeding en Veterinair Beleid van de Directie Gezondheidsbeleid, vertolkt hiermee het standpunt van het ministerie van VWS. Hij kadert de bevoegdheden van de EVA direct in: 'Ik ga ervan uit dat de Europese Commissie het risicomanagement en de invulling van het voedselveiligheidsbeleid voor eigen rekening blijft nemen. Dat moet namelijk onderworpen blijven aan de democratische controle. Het zou ook raar zijn als wetenschappers het EU-beleid zouden gaan bepalen. En hoewel er goede banden moeten komen tussen de EVA en de Europese controle- en inspectie-instelling Food and Veterinary Office in het Ierse Dublin, verwacht ik persoonlijk niet dat deze twee samengaan. De basisgedachte die je namelijk in de EU hoort, is dat risicoanalyses met betrekking tot voedselveiligheid en de controle daarop gescheiden moeten blijven.'

Nog niet duidelijk

Hoewel de voorstellen met betrekking tot de EVA nog niet helemaal duidelijk zijn en verdere uitwerking behoeven, gaat Ottevanger ervan uit dat de nieuwe instelling nauw zal samenwerken met nationale kennisinstituten, zoals in Nederland RIVM, Rikilt-DLO en TNO. En ook de wetenschappelijke comités van de EU, die niet zo lang geleden op de

schop gingen, krijgen zeker nauwe binding met de EVA. Het gaat veelal om dezelfde wetenschappers. 'Ik denk niet dat de komst van EVA dramatische gevolgen heeft voor de Nederlandse voedselveiligheid. Anderzijds is het een grote vooruitgang dat in het Europese handelsverkeer verschillen die berusten op uiteenlopende visies of interpretaties gemakkelijker kunnen worden geharmoniseerd. 'Toch is harmonisatie van deze verschillen niet de hoogste prioriteit van de EVA. Nu we ingrijpende calamiteiten achter de rug hebben, is het van het allergegrootste belang dat de EVA op zoek gaat naar potentiële volgende crisismogelijkheden qua voedselveiligheid die ons boven het hoofd kunnen hangen', aldus Ottevanger.

Illusie verstoord

Hij bevestigt dat voedselveiligheid hoog op de agenda van de samenleving is terechtgekomen. Door de calamiteiten is het vertrouwen van consumenten in voedingsmiddelen geschaad. Bovendien blijkt dat de consument hier niet alle hoop kon vestigen op de overheid, die door het publiek wordt gezien als degene die deze crises eigenlijk had moeten voorkomen.

'De afgelopen jaren zijn er in de illusie dat het met voedselveiligheid wel goed zit, enkele gaten geschoten', aldus Ottevanger. Toch ziet hij positieve ontwikkelingen. Diverse sectoren zijn druk met systemen van zelfcontrole bezig,

Behoeftte aan EU-centrum voedselveiligheid

waarbij HACCP-systemen zijn ingevoerd. De overheid oefent vervolgens op die sectoren controle en inspectie uit. De crises van de laatste tijd lieten zien dat er zwakke plekken zijn. Bij de dioxinecrisis was dat de veevoersektor. Er worden door deze sector inmiddels inspanningen geleverd om de ingangcontrole van grondstoffen aan het begin van de keten te verbeteren.

'NAUWERE SAMENWERKING VWS EN LNV'

Het lijkt paradoxaal maar ondanks de affaires van de laatste tijd is Ottevanger ervan overtuigd dat voeding nog nooit zo veilig is geweest. Er wordt veel gecontroleerd. Maar de affaires hadden vooral te maken met onverwachte voorvallen. Die kunnen worden beperkt door een systeem van early warning, het in een vroegtijdig stadium signaleren van zaken die niet in de grondstoffen en eindproducten thuishoren. *Gaan we toe naar een nultolerantie met betrekking tot voedselveiligheid?*

Ottevanger nadrukkelijk: 'De nultolerantie, het ontbreken van enig risico in voedsel, is een utopie. Je mag van voedsel verwachten dat het bij normaal gebruik veilig is voor de consument. Er zal altijd een restrisico aanwezig zijn dat zich beneden de normen bevindt. Immers, er zijn bij het vaststellen van de maximale normen veiligheidsmarges

ingebouwd. Bovendien kunnen er altijd nieuwe risico's in voedingsmiddelen voorkomen.' Bij de risicobeoordeling trekt het ministerie van VWS intensief op met dat van LNV. Het gevecht om de verantwoordelijkheid inzake voedselveiligheid is jaren verleden tijd. Ottevanger: 'Er zijn nu tussen beide ministeries geen wezenlijke verschillen van inzicht als het gaat om voedselveiligheid.

Dat beperkt zich soms tot technische details. Ik denk dat het te maken heeft met het feit dat de huidige regering het ministerie van LNV niet meer ziet als belangenbehartiger van de agrarische sector. Het heeft zich ontwikkeld tot een ministerie van de Nederlandse samenleving, dat zich vanuit dat maatschappelijk besef bezighoudt met agrarische vraagstukken. Vanaf dat moment zaten VWS en LNV op één lijn. De nauwere samenwerking heeft wellicht ook met de tijdgeest te maken. We zijn gekomen vanuit een aanbods- markt voor landbouwproducten. Er is nu overvloed en de consument kiest uiteindelijk welke producten hij consumeert. En in die keuze speelt voedselveiligheid een belangrijke rol. Is het voedingsmiddel niet veilig, dan heb je grote problemen bij de verkoop ervan.'

De beleidsdirectie Veterinaire, Voedings- en Milieuaangelegenheden (VVM) van het ministerie van LNV zet zich in voor de gezondheid van dieren en planten. De directie formuleert normen voor agrarische productiewijzen, productkwaliteit, veiligheid van voedingsmiddelen, diergezondheid, milieu en volksgezondheid. Zij spreekt zich uit over de vraag of handelingen en ontwikkelingen ethisch verantwoord of anderszins wenselijk zijn. De directie VVM zorgt voor de invoering van sectoroverstijgende beleidskaders en systemen voor kwaliteitsborging, waarmee de risico's voor mens, dier en milieu worden beperkt. De directie is opgesplitst in afdelingen. In dit kader kan worden genoemd de afdeling voedselveiligheid en kwaliteit. Er is een veterinaire unit bestaande uit de afdelingen diergezondheid en veterinaire handelscontrole. De afdeling milieu ten slotte heeft een breed takenpakket. Dat varieert van waterkwaliteit tot ruimtelijke ordening. Hiertoe behoort ook de vergunningverlening voor biotechnologie. Binnen de directie heeft ook de Chief Veterinarian Officer (CVO) onderdak gevonden.

'OVERHEIDSTOEZICHT IS
KROON OP ZELFBORGING'

'Er is meer kennis nodig rond voedselveiligheid. De Europese Voedselveiligheids Autoriteit kan daartoe een belangrijke aanzet geven. Onze minister heeft aan de Tweede Kamer aangegeven dat de EVA zich niet met crisisbestrijding moet bezighouden.'

Volgens ir. Geert Koopstra moet de EVA aan de bel trekken wanneer risico's van voedselveiligheid de kop opsteken. De organisatie moet via haar intensieve netwerk van wetenschappers uit vele disciplines risico's tijdig onderkennen, zo is de mening van de directeur van de directie Veterinaire, Voedings- en Milieuaangelegenheden (VVM) van het ministerie van LNV.

Eenheid in bevindingen

Deze aanpak moet leiden tot eenheid in wetenschappelijke bevindingen. Koopstra: 'De komst van de EVA leidt tot meer duidelijkheid voor de voedingsmiddelenindustrie en de handel binnen de EU. Momenteel hanteren EU-landen op basis van uitkomsten van eigen wetenschappers en soms andere politieke interpretaties verschillende normen en criteria. Indien bevindingen centraal worden vertaald naar de praktijk, zal een verdergaande harmonisatie automatisch het gevolg zijn. Nederland met zijn grote agrarische export plukt hier de vruchten van. Maar tegelijk behoeft de Nederlandse consument zich geen zorgen meer te maken over de kwaliteit van voedingsmiddelen uit andere EU-lidstaten. Immers, die zijn in de toekomst op dezelfde wijze beoordeeld als de Nederlandse.'

Koopstra ziet de EVA als ondersteuning van het Nederlandse beleid. De nieuwe organisatie kan bijdragen aan het slechten van de grenzen tussen de EU-lidstaten.

Relatief luxeprobleem

Koopstra constateert dat voedselveiligheid belangrijk is geworden voor de consument. Meer dan in het verleden denkt deze na over de risico's van voedselconsumptie. De directeur ziet het als een relatief luxeprobleem. 'Honger maakt rauwe bonen zoet. Direct na de Tweede

Kennisontwikkeling voedselveiligheid nodig

Wereldoorlog was de aandacht gericht op voedselvoorziening. Door de toegenomen welvaart zijn er andere producten op de markt gekomen dan in het verleden. De laatste jaren kregen we enkele calamiteiten te verwerken, die veel aandacht hadden in de media. De consument is daarvan zo geschrokken, dat hij meer eisen stelt aan voedselveiligheid. Dat zie je onder meer worden vertaald in hogere eisen aan etiketten van voedingsmiddelen. Zo is de herkomst van het geproduceerde voedingsmiddel alleen niet voldoende. Voor vleesproducten geldt dat moet worden vermeld waar het dier is geboren, opgegroeid en geslacht. Niet alleen omdat de overheid dat wil, maar vooral ook omdat de welvarende consument in West-Europa hoge eisen stelt aan kwaliteit en voedselveiligheid. De Nederlandse voedingsmiddelenindustrie, ook de zuivelsector, moet op deze wensen inspelen. Gezien de hoge productiekosten zal Nederland het niet kunnen winnen op prijsconcurrentie, maar op kwaliteit.'

Verdeling verantwoordelijkheid

Koopstra vertelt dat zijn directie werkt aan een beleidsnota over voedselveiligheid. Daarin zal de visie van zijn ministerie op dit onderwerp zijn uitgewerkt. De verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid en bedrijfsleven en de communicatie naar de consument zijn belangrijke onderwerpen in deze nota. Daarnaast is binnen de directie VVM een crisiscoördinator aangesteld die zowel in 'vredetijd' als ook in 'oorlogstijd' moet zorg dragen voor het adequaat oppakken van signalen. Maar er is meer. Na de dioxinecrisis heeft het onderzoeksbureau Berenschot op verzoek van de ministeries van VWS en LNV geëvalueerd. 'Het heeft onder meer geleid tot een landelijk meldpunt van de beide ministeries waar 24 uur per dag en 7 dagen in de week mogelijke calamiteiten

kunnen worden gemeld. In samenwerking met het Voedingscentrum Nederland zal de consument nog beter worden voorgelicht over voedingsmiddelen in relatie tot voedselveiligheid', aldus Koopstra. Het ministerie streeft voorts naar andere garantiesystemen inzake kwaliteit en voedselveiligheid. 'Uitgangspunt is dat iedere schakel in de productieketen verantwoordelijk is voor zijn producten en daarvoor zelfborgingssystemen dient te ontwerpen. De verantwoordelijkheid ligt bij het bedrijfsleven en de overheid controleert steekproefsgewijs. Het overheids-toezicht is de kroon op deze zelfborging', aldus Koopstra. Afhankelijk van de sector zijn RVV, AID of Plantenziektkundige Dienst toezichthouders. In de zuivel treedt het COKZ namens de overheid op als toezichthouder. Koopstra stelt dat 'Brussel' wat kritiek had op de twee petten van deze stichting. Enerzijds certificeert het COKZ zuivelbedrijven. Anderzijds voert het in opdracht van de overheid controles uit. Brussel vraagt zich af hoe je beide functies uit elkaar kunt houden. Koopstra: 'De Nederlandse overheid deelt deze kritiek niet en vindt dat het COKZ goed werkt. Het is natuurlijk zaak dat deze organisatie ook in de toekomst zo kritisch blijft.'

Volgens hem is voedselveiligheid uitgegroeid tot speerpunt van beleid van het ministerie van LNV. Dat gebeurt in 'een verbazend goede samenwerking met VWS'. Er zijn twee belangrijke argumenten voor deze hogere prioriteit aan voedselveiligheid. 'We zijn verantwoordelijk voor voedingsmiddelen richting consument. Tegelijk is het van levensbelang voor een groot exportland als Nederland producten te leveren die vrij zijn van risico's rond voedselveiligheid', aldus Koopstra.

De Gezondheidsraad licht de regering en het parlement voor over de stand van de wetenschap bij vraagstukken rond volksgezondheid. De Raad adviseert daarbij op verzoek van de minister van VWS of andere bewindslieden. Ongevraagd adviseren aan de regering en het parlement is eveneens mogelijk en heeft meestal tot doel het vroegtijdig signaleren van wetenschappelijke ontwikkelingen die consequenties kunnen hebben voor het Nederlandse overheidsbeleid. Deze adviezen worden opgesteld door ad-hoc-commissies, die zijn geïnstalleerd door de voorzitter van de Gezondheidsraad. Bij het waarborgen van de kwaliteit van het werk van de Gezondheidsraad spelen beraadsgroepen een belangrijke rol. Deze groepen – de Beraadsgroep Voeding is een van de acht – signaleren vraagstukken en ontwikkelingen binnen het taakveld en coördineren de activiteiten van de Gezondheidsraad op dit terrein. De Beraadsgroep Voeding is de gewijzigde voortzetting van de Voedingsraad na de sanering van het forse aantal adviesorganen van de rijksoverheid enkele jaren geleden.

'De voorstellen van de Europese Commissie voor de oprichting van de Europese Voedselveiligheids Autoriteit, EVA, zijn teleurstellend. De basis is te smal.'

Voor ir. Willem Bosman, secretaris van de Beraadsgroep Voeding van de Nederlandse Gezondheidsraad, staat het vast. 'Brussel heeft eigenlijk alleen gekozen voor het terugwinnen van consumentenvertrouwen en stabilisatie van de afzet van agrarische producten. De voorstellen lijken niet ingegeven door motieven rond consumentenbescherming.'

Vorbereidend rapport

Van het voorbereidende rapport van toonaangevende Europese wetenschappers is niet veel over. Die adviseerden de Europese Commissie om een Europese autoriteit op te zetten die de verantwoordelijkheid zou krijgen voor drie belangrijke taakvelden: voedselveiligheid, volksgezondheid en milieu. Bosman hoopt dan ook dat het werkterrein van de EVA zich uitbreidt omdat deze drie onlosmakelijk bij elkaar horen.

Hoe het contact zal zijn tussen de Gezondheidsraad en de EVA is volgens Bosman nu niet te zeggen. Dat hangt bijvoorbeeld af van de wijze waarop de Europese organisatie vanaf eind dit jaar in elkaar wordt gestoken en hoe Nederlandse kennisinstellingen als RIVM, Rikilt-DLO en TNO bij de werkzaamheden ervan worden betrokken. Belangrijk is ook de vraag hoe de EVA wetenschappelijk gezag opbouwt. 'Ik heb altijd moeite met situaties waarin gezag wordt afgedwongen. Dat moet je verdienen. Je ziet in de wetenschap dat dit niet werkt. Maar de problemen tussen Frankrijk en Groot-Brittannië over de export van vlees maken duidelijk

dat er grote behoefte is aan de EVA. Terwijl de Britten op basis van wetenschap aangaven dat er geen problemen meer zijn ten aanzien van BSE en vlees, hielden de Fransen dat Britse vlees op grond van andere wetenschappelijke resultaten tegen. Het is duidelijk dat de EVA hier helderheid moet kunnen geven', zegt hij.

'ALLE SCHAKELS MOETEN ALERT ZIJN'

Tegelijk moeten de mogelijkheden van de EVA niet worden overschat. Natuurlijk kan deze autoriteit alle risico's rond voedselveiligheid analyseren en bedreigingen inventariseren. 'De dioxinecrisis heeft de zwakte van de voedselketen aangetoond. De sterkte van de keten wordt bepaald door de zwakste schakel. Er wordt al veel gedaan aan ketenbewaking. Maar aan het begin van zo'n keten kunnen zich allerlei zaken voordoen, vooral 's nachts. Ik denk dan aan die figuur die industriële olie toevoegde aan vetten die via diervoeders de productieketen zijn binnengekomen. Daarom moeten alle schakels in de voedingsketen zeer alert toezichts- en controlefaciliteiten opzetten die dit soort verontreinigingen direct blootleggen en uit de keten verwijderen. En anderzijds zal de consument moeten leven met risico's ten aanzien van voedselveiligheid.'

Kennis neemt toe

De Gezondheidsraad adviseert bij voortduring de overheid naar aanleiding van de stand van de wetenschap. Maatschappelijke belangen spelen daarbij geen rol. Door het wetenschappelijke onderzoek neemt de kennis steeds verder toe. Dat geldt volgens Bosman voor voeding en meer specifiek voor de relatie tussen voeding en gezondheid. Binnen de commissies van de Gezondheidsraad worden wetenschappelijke discussies op gang gebracht met als doel een breed draagvlak te krijgen voor een bepaalde wetenschap-

pelijke opvatting. Maar dat is soms niet eenvoudig. 'Ik denk aan de discussie in de wetenschappelijke vakliteratuur over het gebruik van zout in de voeding. Vermindering van het zoutgebruik leidt tot lagere bloeddruk zeggen bepaalde wetenschappers. Andere wetenschappers bestrijden dat op basis van hetzelfde onderzoek. Kortom, door de veelheid aan onderzoeksresultaten ontstaat er een grote informatiestroom met deels tegenstrijdige meningen. Die worden in de media breed uitgemeten. Het gevolg is dat de consument alleen vanuit de eigen situatie reageert op al die informatie', aldus Bosman. De discussie over de relatie voeding en gezondheid wordt derhalve steeds moeilijker. Datzelfde geldt volgens hem ook voor de gezondheidsclaims van zogeheten functional foods. Bosman: 'De producenten van voedingsmiddelen, ook die in de zuivelsector, beloven gouden bergen als het gaat om functional foods. Ze willen graag een graantje meepikken van de grotere aandacht van de consument voor dit type producten. Maar wanneer deze functional foods zich ongestructureerd gaan ontwikkelen, komen we in een situatie waarin alleen gebakken lucht wordt verkocht. En vergaat het deze producenten net als World Online bij haar beursgang. Daarom hebben wetenschap en onderzoekers belang bij een goede onderbouwing van deze gezondheidsclaims', aldus Bosman. Die ziet ten slotte een veranderend karakter van de adviesaanvragen die de Gezondheidsraad bereiken. 'We hebben ons in de afgelopen jaren vooral beziggehouden met de gezondheidsbevorderende rol van voeding. Uit de Voedsel Consumptie Peilingen van de afgelopen jaren blijkt dat we qua voedingsstoffenvoorziening een relatief goede en stabiele situatie hebben bereikt. Nu de overheid steeds meer prioriteit legt bij risicoanalyses met betrekking tot voedselveiligheid, is het te verwachten dat ook de Beraadsgroep Voeding van de Gezondheidsraad meer naar deze taakvelden gaat kijken.'

RIKILT, Rijks-Kwaliteitsinstituut voor Land- en Tuinbouwproducten, verricht onderzoek ten behoeve van de veiligheid, gezondheid en kwaliteit van land- en tuinbouwproducten. Zowel primaire agrarische producten als eindproducten uit deze sector worden onderzocht. Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van de nationale en internationale overheid en het bedrijfsleven en eveneens voor maatschappelijke organisaties. Het RIKILT voert onderzoek uit naar detectie, identificatie en functionaliteit van bioactieve stoffen in voedsel en naar interacties van deze stoffen in de voedselketen. Het instituut draagt bij aan de beheersing van productieketens, aan de kwaliteit van het agrarische product, aan de kennis van gezondheidsbeschermende stoffen in voeding en aan een duurzaam milieu. Het RIKILT verricht wettelijke en beleidsondersteunende taken voor de overheid. Het instituut werkt samen met het Technologisch Topinstituut Voeding en universiteiten. Het RIKILT levert bovendien een belangrijke bijdrage aan standaardisatie van analysemethoden en het vaststellen van wettelijke normen. Het instituut is erkend door de Raad voor de Accreditatie (Sterlab).

Brussel wil alleen vertrouwen consument terug

'Het is goed dat de Europese Voedselveiligheids Autoriteit, EVA, er komt. Dat moet leiden tot verdere risicobeheersing rond voedselveiligheid. De EVA moet ook richtlijnen geven hoe risico's kunnen worden voorkomen of verminderd. Ik vind wel dat de EVA alle bestaande kennis moet benutten die bij andere instituten voorhanden is.'

Dr. R.J. Bogers, directeur van het RIKILT in Wageningen, is ook positief over de strikte scheiding tussen de risicobeoordeling door de onafhankelijke en wetenschappelijke EVA en het risicomangement. Dat laatste blijft geheel de verantwoordelijkheid van de Europese Commissie en de lidstaten zelf. En zoals 'Brussel' zeer nauw samenwerkt met de lidstaten moet de EVA nauwe verbindingen hebben met de wetenschappelijke onderzoeksinstituten met publieke taken in de lidstaten. Dat zijn in Nederland RIVM en RIKILT, die beide deel uitmaken van het European Food Safety Network (EFSN).

Breed terrein

De beide instituten RIKILT en RIVM zijn op een breed terrein actief als het gaat om voedselveiligheid. Bogers: 'Het RIVM houdt zich direct bezig met risicobeheersing rond de eindproducten van land- en tuinbouw en hun effecten op de volksgezondheid. Het RIKILT is vooral verantwoordelijk voor de risicobeheersing verder terug in de keten, bijvoorbeeld via monitoring van veevoedergrondstoffen, primaire land- en tuinbouwproducten. Beide instituten sluiten daarmee perfect op elkaar aan en bestrijken op deze wijze de gehele agrarische productieketen. Voorts is er samenwerking met TNO-Voeding, bijvoorbeeld als het gaat om de ontwikkeling van nieuwe meetmethoden.'

Bogers stelt vast dat het RIKILT intensief door de overheid wordt ingeschakeld bij de ontwikkeling, toepassing en handhaving van wetten in de totale productieketen van voedings-

EVA moet ook bestaande kennis benutten

middelen. Het gaat van veevoer via grond- en hulpstoffen naar het kant-en-klare product. 'We adviseren de overheid over de veiligheid van genetisch gemodificeerde grondstoffen, maar geven bijvoorbeeld al meerdere jaren in samenwerking met het bedrijfsleven het KAP-jaarverslag uit, waarin de stand van de kwaliteit van een breed assortiment agrarische producten wordt weergegeven. De gegevens voor het hoofdstuk over melk en zuivelproducten komen van het COKZ in Leusden.'

Ontwikkeling

Over de vraag hoe het met de veiligheid van voeding staat, is dr. Bogers zeer direct en openhartig: 'Die is in feite nog nooit zo goed geweest als tegenwoordig. We hebben door de jaren heen een adequaat systeem opgebouwd om in alle schakels van de voedselproductieketen te kunnen controleren. Daardoor kunnen verontreinigingen die zich boven bepaalde normen bevinden, snel uit de keten worden gehaald.'

Een volstrekte nultolerantie voor voedingsmiddelen ziet hij overigens niet als haalbaar. 'In dat geval hoeft er maar één vreemd molecuul in een grote hoeveelheid voeding voor te komen en de hele partij wordt afgekeurd. Dat kan natuurlijk niet de bedoeling zijn. Daarom moet je verstandig interpreteren en zorgen dat de normstelling met goede veiligheids-grenzen is omgeven. En dan veroorzaakt dat ene molecuul absoluut geen probleem.'

Toezichthouder

Het RIKILT houdt in opdracht van het ministerie van Landbouw toezicht op de verrichtingen van het COKZ. Het COKZ op zijn beurt controleert de melk en zuivelproducten die zijn

voortgebracht door de zuivelindustrie. Deze controle door het RIKILT heeft plaats volgens zogeheten ringonderzoeken. Bogers: 'We organiseren ook zelf deze ringonderzoeken, waarbij zowel het COKZ als ons laboratorium dezelfde monsters analyseert. Als toezichthouder rapporteren we aan het ministerie van Landbouw en het COKZ wat de resultaten zijn en of er geen afwijkingen in de analyses van het COKZ zijn opgetreden. Jaarlijks heeft het RIKILT hierover een gesprek met het COKZ. En in de meeste gevallen zijn de resultaten van de ringonderzoeken goed. Eventuele afwijkingen worden direct besproken om verbeteringen mogelijk te maken.'

Door uitbreiding en verandering van wetgeving ziet Bogers het onderzoek in de voedselketen zich steeds verder uitbreiden. 'Als het over melk en zuivelproducten gaat, hebben bij het RIKILT melkeiwitten de speciale aandacht. Het komt erop neer dat wij als instituut speciale methoden ontwikkelen op grond waarvan controle-instituten zoals het COKZ deze typen producten kunnen beoordelen. In het kader van de EU-richtlijn 92/46, die betrekking heeft op de hygiëne van melk en zuivelproducten, is het een van de taken van het RIKILT als zogeheten nationaal referentielaboratorium – nrl – nieuwe meetmethoden te ontwikkelen en die vervolgens over te dragen aan controlerende instellingen. Met andere woorden: op deze wijze wordt het COKZ van adequate meetmethoden voorzien op die gebieden waar dit orgaan controlerende werkzaamheden uitvoert. En natuurlijk bedient het RIKILT zich daarbij van kennis die vergelijkbare zusterinstellingen in de EU hebben en werkt het met hen samen. Ook op deze wijze draagt het RIKILT bij aan de verhoging van de voedselveiligheid in de EU', aldus directeur Bogers.

'ONDERZOEK BREIDT ZICH VERDER UIT'